

GAZART

EN PSYKOLOGISK GYSER FOR UNGE – OG VOKSNE DER TØR!

SIDSTE SKRIG

HUSETS TEATER [gæstespil af Tali Rázga]

31. OKT - 16. NOV 2012

INSPIRATIONSMATERIALE

Til brug for undervisningen 7. klasse til 3.G

INDEX

- SIDE 3**..... **Kære underviser**
- SIDE 4**..... **Om forestillingen SIDSTE SKRIG**
- SIDE 5**..... **Interview med iscenesætteren, Tali Rázga**
- SIDE 8**..... **ENGLEMAGERSKEN,
Danmarkshistoriens største masse-morderske**
- SIDE 9**..... **Introduktion til gysergenren**
side 9.... **Hvad er en gyser?**
side 10... **Hvorfor udsætter vi os selv for et gys?**
side 12... **Hvornår opstod gyseren?**
side 14... **Hvad kan teater,
som litteratur og film ikke kan?**
side 14... **Gyserteater**
Introduktion til gysergenren er skrevet af Henrik Torjusen
- SIDE 16**..... **SIDSTE SKRIG – oplevelse, diskussion og analyse**

Kære underviser

Gyseren, som vi kender den i dag, er opstået de sidste 250 år, selvom der selvfølgelig også før blev fortalt gysende historier. Gyset har altid tiltrukket den menneskelige psyke, men gyset i filmisk form, som bog eller på teatret har langt fra altid været betragtet som stueren kultur. På teatret har genren ligefrem været helt forvist, fordi man ønskede seriøst og alvorligt teater.

Men her står I, på dørtrinnet, parate til at træde ind på Husets Teater, til en forestilling, vi håber, I vil finde gysende – men også seriøs. Og for at lægge mere vægt på det seriøse, håber vi, I kan bruge materialet her. Det er hensigten med materialet, at det skal inspirere til at beskæftige sig med forestillingen konkret og med gyset som genre. Afhængigt af elevernes klasstrin kan materialet læses på egen hånd, eller underviseren kan gennemgå dele af det.

Materialet indeholder introduktion til forestillingen, et interview med iscenesætteren Tali Rázga, en artikel om Dagmar Overbye, der er Danmarkshistoriens største masse-morderske og en inspirationskilde til forestillingens historie. Desuden finder I en længere introduktion til gysergenren, der er opdelt i fem afsnit. Efter afsnittene er der spørgsmål, som kan inspirere til diskussion i klassen. Spørgsmålene kan løses skriftligt eller mundtligt i grupper. De fleste af disse spørgsmål tjener til en repetition af det læste. Under denne sektion finder I desuden forskellige bokse, der samler op på det enkelte afsnit eller giver eksempler på bøger eller film. Endelig er der, på de sidste sider, samlet en række spørgsmål til selve oplevelsen af forestillingen og spørgsmål til analyse. Også disse spørgsmål kan I arbejde med på forskellig vis.

Vi håber, I vil bruge materialet – og ser frem til at se jer i teatret.

God fornøjelse!

Gazart
Tali Rázga

Tør du gå ind i mørket, op ad trapper og ned i kældre? Hvad sker der, når angsten vækkes og kryber op langs rygsojlen? Hvad er virkeligt? Hvad er indbildt? Og kender du overhovedet dig selv?

Spørgsmålene pumper rundt i sindets, kroppens og husets afkroge i SIDSTE SKRIG. En restaurant. Bordene er dækket, gæsterne ankommer, og værtparret tager imod. Men noget er galt. Luften sitrer mellem kvinden og manden. Et isnende blik, en hæs hvisken, en hidsig bevægelse. Hvad er det, de skjuler? Og hvor er barnet? Det er som om, der hviler en forbandelse over stedet. Et håndtag trykkes ned. Et kulsort rum åbner sig. Tilbageholdt åndedræt, hurtige skridt, halvkvalte skrig. Hvem er de andre kvinder? Ved de, hvad der er sket? Og er det her virkelighed, drøm eller mareridt?

SIDSTE SKRIG leger med gyser- og thrillerens spændingselement og er inspireret af den skræmmende historie om Danmarkshistoriens største masse-morder, Dagmar Overbye – kvinden, der i starten af 1900-tallet angiveligt slog mere end 20

spædbørn ihjel, og derfor fik tilnavnet Englemagersken. Samtidig tager SIDSTE SKRIG udgangspunkt i Husets Teaters fortid som spisested i samme tidsperiode, og forestillingen foregår både oppe og nede og rundt omkring i bygningen.

Med plads til kun 30 publikummer ad gangen indbyder SIDSTE SKRIG til et eksklusivt og intimt møde bestående af tre rum og tre dele. Første og sidste del introducerer figurerne og afdækker historien, mens den midterste del er en uforudsigelig installation, som publikum sendes igennem enkeltvis iført hovedtelefoner.

SIDSTE SKRIG er målrettet de 13-19-årige, som ud over rejste nakkehår og gåsehud får mulighed for at blive klogere på deres egen angst og frygt – både den begrundede og den ubegrundede.

MEDVIRKENDE **Johanne Dam, Jan Strøbech, Marlinde Vos, Katrine Friis, Alma Wexiø Rázga/Selma Wideman Grue**
SANGER **Anna-Sofie Fredslund-Andersen**
KOREOGRAF **Tali Rázga**
SCENOGRAF **Nadia Nabil**
DRAMATURG **Miriam Frandsen**
LYSDESIGN **Mikkel Jensen**
LYDDESIGN **Erik Christoffersen**
SKRÆDDER **Hanne Mørup**
REGISSØR/FORESTILLINGSLEDER **Pernille Mikkelsen**
PRODUKTIONSLEDER **Hanna W. Grue**
AFVIKLER/CHEFBYGGER **Rumle Dons**
BYGGERE **Jesper Aabille, Andreas Vium Bjørn, Peter Schønnemann**
SCENOGRAFASSISTENT **Eva Kristine Lendorph Christensen**
SALGSARBEJDE OG SKOLEMATERIALE **Janne Hovmand Storm**
GYSEREKSPERT IFM. SKOLEMATERIALE **Henrik Torjusen**
GRAFIKER **Robin Hart**
FOTOGRAF **Charlotte Hammer**
VIDEO **Fredrik Auster**
PR **Stine Bille Olander**
PRODUCENT **Eva Steen Nordhagen**

SPILLEPERIODE
31. OKTOBER – 16. NOVEMBER 2012
ma-fr kl. 11 og kl. 20, lø kl. 17

BILLETTER
35 KR. V/ MIN. 6 UNGE U. 25 ÅR.
NORMALPRIS: VOKSNE 130 KR.,
UNGE 60 KR.

BILLETBESTILLING
TEATERBILLETTER.DK
HUSETS TEATERS BILLETTLF. 33 25 13 76

HUSETS TEATER
HALMTORVET 9
1700 KBH V
WWW.HUSETSTEATER.DK

A portrait of Tali Rázga, a woman with long, wavy dark hair, smiling warmly. She is wearing a light green t-shirt. The background is a blurred indoor setting with warm lights. On the left side of the image, there are several vertical red splatters, resembling blood, that extend across the portrait and the text area.

SPØRGSMÅL TIL ISCENESÆTTEREN TALI RÁZGA

Bag forestillingen SIDSTE SKRIG står den anerkendte danser og koreograf, Tali Rázga, der gennem de seneste ti år har sat krop på hverdagsaktuelle emner som krig, kærlighed og VM i fodbold. Nu er turen kommet til gysset ...

1. Hvorfor skaber du SIDSTE SKRIG?

Jeg vil gerne skabe en forestilling, som fanger unge. Mange unge er fascinerede af gyserfilm og har måske også selv eksperimenteret med f.eks. ånden i glas-set. SIDSTE SKRIG giver mulighed for at stå ansigt til ansigt med gysen og diskutere, hvorfor angsten og frygten opstår – ud af noget, man rationelt set ved, er en fiktion. Det tror jeg, der kan komme mange spændende diskussioner og erkendelser ud af.

2. Hvad er det særlige ved SIDSTE SKRIG?

I forhold til mine tidligere forestillinger, er det særlige ved SIDSTE SKRIG, at den er en form for site specific forestilling, altså den foregår på et sted, der ikke er et traditionelt teater rum. I det her tilfælde i tre forskellige rum som publikum bevæger sig igennem. I det traditionelle teater udspiller forestillingen sig på en oplyst scene, som publikum sidder foran i en mørk sal.

I min seneste forestilling HJERTEBANKEN havde jeg lyst til mere samspil med publikum. Jeg ville udviske distancen mellem optrædende og publikum så meget som muligt. Det skulle være en forestilling for unge, hvor de havde lov til at reagere, som de havde lyst til, på det, der skete. I HJERTEBANKEN sad publikum på scenen, og de medvirkende kommunikerede med dem, ligesom de blev budt på forskellige smagsoplevelser. I SIDSTE SKRIG udvider jeg den idé. Nu skal publikum bevæge sig rundt. I HJERTEBANKEN var det først og fremmest syns- og smagssansen hos publikum, jeg ønskede at sætte fokus på. I SIDSTE SKRIG er det alle sanser og det psykologiske rum i den enkelte, jeg ønsker aktivere og lede opmærksomheden hen på.

Når man sidder i det traditionelle teater, har man en afstand til det, der sker, alene i kraft af, at man fysisk sidder på afstand af og betragter begivenheden. Med denne forestilling håber jeg på en intens og medlevende oplevelse, fordi publikum er tvunget til at engagere sig i en eller anden grad, da de ikke kan være på afstand af oplevelsen, men ER i den.

Endelig er der kun 30 publikummer ad gangen – og i en del af forestillingen bevæger den enkelte publikummer sig alene. Det, håber jeg også, gør SIDSTE SKRIG til en meget personlig oplevelse.

3. Du er uddannet danser og plejer at lave danseforestillinger – hvad er det for en dans, vi møder i SIDSTE SKRIG?

Det er rigtigt, at jeg begyndte at danse og siden blev uddannet koreograf inden for moderne dans. Når jeg skal forklare, hvad det er, siger jeg ofte, at jeg IKKE kan forklare, hvad moderne dans er – moderne dans er lidt af det hele, og alt er tilladt. For mig er det faktisk et lidt gammeldags begreb, som jeg prøver at

undgå, blandt andet fordi det dækker alt for bredt. Derfor, når jeg laver forestillinger med betegnelsen moderne dans, kan jeg faktisk sprede mig i alle retninger både form- og genremæssigt. Jeg kan fuldt 'lovligt' og i bogstaveligste forstand stjæle med arme og ben og bruge det, jeg kan lide fra andre kunstarter og dansegenrer. Dermed kan jeg skabe det udtryk, som jeg synes fungerer bedst til en forestilling eller f.eks. en bestemt målgruppe.

Her i SIDSTE SKRIG er der ikke så meget tale om dans, man kunne måske mere kalde det koreograferede bevægelser. For mig er blikke, rytme og en dyb kropsforståelse dog lige så meget dans som det at have høje ben (strække sit ben op til øret) eller en smidig ryg. Det kræver mange års træning at beherske det, og for mig ligger der ofte et stærkere udtryk i det end i bevægelser, som groft sagt 'bare' er pæne.

4. Mener du moderne dans kan udtrykke noget som andre danseformer ikke kan?

Jeg oplever, at der kan være mere indhold i moderne dans og mindre fokus på den perfekte krop og den sublime danseteknik, end der f.eks. er i ballet. Mange andre danseformer som street, hip hop eller showdans kan sagtens imponere mig og være medrivende, men jeg bliver hurtigt mættet og mister interessen, hvis der ikke er mere i det end det.

Når moderne dans fungerer bedst for mig, spiller udtrykket og dermed mit indtryk på mange strenge på én gang: musik, fysik og det visuelle indtryk går op i en højere enhed. Jeg kan lade mig føre med af stemningen og selv digte mine indtryk ind i det, der foregår, og det kan derfor være en meget dyb, men ikke verbalt formuleret oplevelse. De, der sidder, står eller går omkring mig, digter måske en helt anden historie eller er optaget af de medvirkendes bevægelser eller noget helt tredje. Der er flere fortolkningsmuligheder. Men når moderne dans IKKE fungerer for mig, bliver det netop alt for dybt eller introvert, og jeg kan slet ikke følge med, og så kan det være svært at fastholde fokus.

5. Hvem eller hvilken retning inden for moderne dans er du inspireret af?

Det er den ekspressive, fysiske dans, jeg er fascineret af. Helt konkret var f.eks. 'DV8 Physical Theatre' fra London en stor åbenbaring for mig. De er meget kommunikerende på en humoristisk og let tilgængelig måde.

En solo i en forestilling af 'Hans Hoff Ensemble' har også gjort stort indtryk, fordi en voksen mand præsterede at danse en solo på en espressokande. Det var fascinerende, fordi manden var så stor og kanden var så lille. Hans bevægelsesrum blev meget begrænset, og udtrykket blev dybt rørende.

6. Hvor tror du, moderne dans bevæger sig hen de næste 25 år?

Ha ha, det ville jeg ønske, jeg vidste!! Jeg håber, det bliver en mere integreret og accepteret del af den almene kunstopfattelse. Det betyder, at vi må lave nogle gode forestillinger, som folk har lyst til at se ... Men det betyder også, at dans skal være en del af den almene kunstdannelse som finder sted allerede i skoletiden. Hvorfor er der ikke tid afsat til dans på skemaet, når der nu er idræt, musik, drama og billedkunst? Det bliver helt sikkert ændret inden for de næste 25 år, og det vil have afgørende betydning for dansens diversitet!

7. Hvordan arbejder du, når du går i gang med en forestilling?

Det er meget forskelligt – nogle gange er der en historie/et sceneoplæg, som jeg følger, andre gange er der en arbejdsmetode/princip, som jeg følger i udviklingen af materialet.

Normalt formulerer jeg den første projektbeskrivelse af en forestilling flere år, før jeg går i gang med selve arbejdet på den. Udviklingen af forestillingen er en proces, som foregår i samarbejde med alle involverede – medvirkende, lysdesigner, scenograf. Alle på produktionen er med til at påvirke både arbejdsprocessen og det endelige resultat.

8. Hvad helt konkret er du inspireret af?

Det er svært at sætte fingeren på, hvad det helt konkret er, jeg bliver inspireret af. Det er noget, jeg ser på gaden, et stykke musik, et samfundsemne, som fascinerer eller bekymrer mig. Det er alle mulige små og store ting, som så efterhånden akkumulerer til en mere håndgribelig idé. I tilfældet SIDSTE SKRIG opstod de første tanker om at lave en gyser for teenagere i 2007, da vi arbejdede på en anden teenageforestilling. I arbejdet med den anden forestilling (Al+ene) opstod der nogle bitte små momenter af noget meget uhyggeligt, som slet ikke var egnet til den forestilling, men som der var masser af potentiale i. Momenterne, som opstod ved prøverne på den tidligere forestilling, er ikke med i denne forestilling heller, men det var dem, der satte hele processen i gang.

9. Hvordan vælger du medvirkende til en forestilling?

Jeg vælger de medvirkende efter forestillingens tema – hvem, jeg tror, vil kunne formidle essensen i en given forestilling bedst – både i relation til emnet og i mødet med publikum.

10. Hvornår begynder samarbejdet med de andre kunstneriske kræfter: scenograf, lyd- og lysdesigner? Er de med helt fra begyndelsen eller kommer de først til senere?

Nogle gange begynder samarbejdet og idéudviklingen allerede i ansøgningsprocessen – altså når den første projektbeskrivelse formuleres. Andre gange er det 'min' idé, som de så byder ind på senere i processen. Jeg har også lavet en forestilling, hvor scenografien var færdigudviklet, inden vi begyndte prøver, og musikeren var meget med i prøvearbejdet og spillede live i forestillingen, så vi kunne udvikle musikken samtidig med dansen i prøvesalen.

Processen med SIDSTE SKRIG har i høj grad været præget af teamwork. Det er første gang, jeg har haft hele holdet på plads og involveret allerede i ansøgningsprocessen. Alle er kommet med indspark til forestillingen, og det har været en meget positiv oplevelse at udvikle idéen i samarbejde med andre. Denne forestilling er langt mere udfordrende end noget, jeg tidligere har lavet, fordi den rummer så mange flere elementer end jeg har været vant til. Vi skal forholde os til tre forskellige rum, og der er en masse logistik, der skal løses, fordi publikum kan bevæge sig rundt. Vi skal ikke bare lave én forestilling, men trediven i én, og den skal kunne fungerer lige godt for 12 som for 30 publikummer ad gangen. Vi skal på én gang sørge for, at alle føler sig inkluderet i fortællingen uden at kede nogle med for mange gentagelser.

11. Oplever du, at det færdige resultat er overensstemmende med de tanker, du havde fra begyndelsen, eller kan det ende et helt andet sted? Og sker det, at du har ideer, som du slet ikke kan realisere på grund af teknik, økonomi eller noget andet?

Det sker stort set aldrig, at en forestilling ender, som den oprindeligt var tænkt – og heldigvis for det, for ofte opstår der ting i processen, som man ikke kunne tænke sig til på forhånd, og det sætter jeg meget stor pris på.

Ofte må jeg gå på kompromis med ambitionerne i forhold til økonomien. Der er f.eks. sjældent økonomi til de store tekniske armbevægelser som f.eks. video, drejegalv, store avancerede scenografier etc. Det er også en sjældenhed at have mange medvirkende på scenen. Det er bekosteligt at have så mange mennesker til at arbejde på udviklingen af en forestilling. Og fordi vi skal lave alt fra bunden – bevægelsesmateriale, musik, scenografi, kostumer, lys og lyd etc. – er det et utrolig intenst forløb, når man er i selve skabelsesprocessen.

Læs om Tali Rázga og tidligere forestillinger på talirazga.dk

**SIDSTE SKRIG
ER INSPIRERET
AF HISTORIEN OM
DAGMAR OVERBYS
MORD I BEGYNDELSEN AF
DET FØRIGE ÅRHUNDREDE.
DE KALDTE HENDE...**

ENGLE- MAGERSKEN

**Artiklen er skrevet
af Sarah Von Essen**

og venligst stillet til
rådighed af journalisten
og Alt om Historie.
altomhistorie.dk

DANMARKS STØRSTE MASSEMORDERESKE

Den 3. marts 1921 blev Dagmar Overby dømt til døden for mordene på otte spædbørn. Dagmar var plejemor, og hendes ofre var uønskede børn, som fattige og ugifte kvinder havde betalt hende for at adoptere.

Ifølge udskrifterne af afhøringerne var Dagmar Overby meget oprevet, da hun tilstod det første mord. Hun forklarede, at hun holdt utrolig meget af småbørn, og at det var hendes hensigt at beholde den lille pige hos sig. Men nu indrømmede hun, at hun havde bundet en ulden snor om spædbarnets hals og strammet til, indtil den lille ikke trak vejret mere. Liget havde hun gemt i en kurvekuffert, inden hun dagen efter brændte det i kakkelovnen.

OPFØRTE SIG MISTÆNKELIGT

Men barnets mor fortrød, at hun havde givet Dagmar Overby sin datter. Så hun vendte tilbage til plejemoderen for at få hende igen. Men da var det for sent. Og fordi Dagmar Overby opførte sig så mærkværdigt og mistænkeligt, besluttede den unge mor at gå til politiet.

Dagmar Overby blev, som sagt, dømt for mordene på i alt otte småbørn. Hun blev også dømt for at have efterladt sit eget spædbarn i en fremmed stald et par år forinden. Faktisk tilstod Dagmar Overby mange flere mord, men det var tilsyneladende vanskeligt at føre bevis for mere end de otte.

Under afhøringerne beskrev plejemoderen, hvordan hun havde taget livet af alle børnene. Eller det vil sige, at hun gjorde det i de tilfælde, hvor hun kunne huske, hvordan det var gået for sig. Hun forklarede, at hun enten druknede el-

ler kvalte børnene, og ligene blev enten brændt eller begravet.

Dagmar Overby påstod hårdnakket, at hun ikke havde til hensigt at slå børnene ihjel, når hun averterede efter dem i de københavnske aviser. Faktisk, fortalte hun, adopterede hun børnene for at være "god mod dem." Siden tilføjede hun dog, at hun var dårligt stillet økonomisk, og at hun fik idéen, da hun læste om et par, der havde fået 500 kr. for at adoptere et barn.

GLEMTE AT HUN HAVDE DRÆBT

Hun kunne ikke give nogen grund til at have dræbt børnene. Det gav hende ingen tilfredsstillelse, og bagefter følte hun den dybeste fortvivlelse. Efter nogen tid mente hun dog ikke, hun havde gjort det. Hun glemte det med andre ord.

Men Dagmar Overby var ikke sindssyg i gerningsøjeblikket. Det mente den læge, der mentalundersøgte hende, i hvert fald ikke. Lægen mente heller ikke, at hendes narkotikamisbrug gjorde hende utilregnelig i de mange gerningsøjeblikke. Dog skrev han i sin rapport, at stofferne kunne have "frembragt en vis grad af euforisk »tankeløs« stemning, der har forhøjet den moralske laxhed, som unægteligt synes mig et afgørende træk i hendes karakter."

Nævningene var ikke i tvivl, og Dagmar Overby blev dømt til døden. Sagen blev ikke anket. Men som det var kutyme, blev dødsdommen omstødt, og plejemoderen idømt livsvarigt fængsel – på den betingelse, at hun ikke blev løsladt eller fik sit reglement lempet.

Hun afsonede først i Christianshavns Kvindefængsel, men blev siden overflyttet til Vestre Fængsel, hvor hun døde i 1929, 42 år gammel.

INTRODUKTION TIL GYSERGENREN

Gyseren, sådan som vi kender den, er opstået inden for de sidste 250 år. Nok var der gysere før, men ikke som vi kender dem. Så hvad er egentlig en gyser, hvorfor udsætter vi os overhovedet for uhyggelige gys, hvornår og hvorfor opstod genren, og hvad er historien om teatergyset? Det kan du læse om i de følgende afsnit.

HVAD ER EN GYSER?

Når man gyser, spænder man mavemusklerne, man kryber sammen, man bliver anspændt, luf-ten bliver presset ud af lungerne, og kroppen gør sig klar til at beskytte sig mod det, der vil angribe den. At gyse er et forsvar mod noget, der kan virke skræmmende eller truende. Gyserens navn passer derfor godt til den reaktion, vi får, når vi ser en gyserfilm eller læser en gyserroman. Det afgørende er oplevelsen, for hvis vi ikke gyser, så er gyseren kedelig. Men omvendt kan det også blive for meget, gysen kan være overvældende og for farligt. Gysergenren handler altså meget om den forventning, vi har til det, vi skal se. Vi vil gerne gyse lige tilpas – ikke for lidt og ikke for meget. Og det må heller ikke være alt for forudsigeligt eller være noget, vi har set før.

Gyseren er sammensat af elementer fra forskellige andre genrer, og der er meget stor forskel på de enkelte film, bøger eller skuespil, der bliver kaldt gysere. Der er dog nogle faste træk, der

altid skal være til stede: spænding, uhygge og fare. Historien skal gerne være overraskende og spændende, så vi ikke ved, hvad der sker med personerne. Den skal være uhyggelig, og personerne skal blive sat i situationer, hvor vi som seere kan se, at de er i fare.

Gyseren er anderledes end f.eks. krimien og horrorfilmen. I krimien handler det om at opklare en forbrydelse, der er blevet begået. Den kan låne træk fra gyseren, men det er ikke gysen, der er i fokus; det er derimod opklaringen af forbrydelsen. Krimien kan dog også indeholde gys, hvis man f.eks. ser selve forbrydelsen eller ser politikvinden blive jagtet af forbryderen. Gyseren kan også minde om horrorgenren, men i horror er det overnaturlige væsner eller kræfter, der er afgørende. Det er ikke altid helt tydeligt, hvilken genre en film eller en bog er, da de deler mange træk, men i gyseren er det vigtigste altså gysen og oplevelsen af en fare eller en trussel.

GENRE

- GYSER**.....Skræk, spænding og drama.
- UNDERGENRER**.....Verdensomspændende trusler, masse mordere og mysterier.
- HORROR**.....Monstre, voldsomme begivenheder, fremmede væsner.
- UNDERGENRER**.....Slashere, splattere, zombiefilm og vampyrfilm.
- KRIMI**.....Forbrydelser og opklaring.
- UNDERGENRER**.....Detektivfilmen og politiserie.
- THRILLER**.....Action og spænding.
- UNDERGENRER**.....Den politiske thriller, action-thrilleren, den historiske thriller og spionfilm.

SPØRGSMÅL: **Hvorfor ser vi gysere?**
Hvilke gysere har haft betydning for dig?
Hvad er forskellen på en gyser og en krimi?

FEM GODE GYSERFILM

1. **Motorsavsmassakren** (1974), Tobe Hooper.
2. **Alien: Den 8. passager** (1979), Ridley Scott.
3. **Ondskabens hotel** (1980), Stanley Kubrick.
4. **Psycho** (1960), Alfred Hitchcock.
5. **Eksorcisten** (1973), William Friedkin.

TI BERØMTE GYSERROMANER

1. Horace Walpole: **Slottet i Otranto** (1764).
2. Ann Radcliffe: **Mysteriet i Udolpho** (1794).
3. Mary Shelley: **Frankenstein** (1818).
4. Edgar Allan Poe: **Huset Ushers fald** (1839).
5. Robert Louis Stevenson: **Dr. Jekyll og Mr. Hyde** (1886).
6. Bram Stoker: **Dracula** (1897).
7. H. G. Wells: **Den usynlige mand** (1897).
8. H.P. Lovecraft: **Rædslen fra Dunwich** (1929).
9. Ira Levin: **Rosemarys baby** (1967).
10. Stephen King: **Det onde** (1986).

HVORFOR UDSÆTTER VI OS SELV FOR ET GYS?

Den kropslige reaktion, vi får, når vi ser en gysersfilm, minder meget om den reaktion, vi får, når vi oplever en truende begivenhed i vores daglige liv. Vi gys også, hvis vi har været ved at blive kørt ned eller er blevet jagtet af en hund. Når situationen er overstået, så er man forpustet, man ryster måske, og kroppen er fyldt med adrenalin. Men i modsætning til at opleve gys i biografen eller i teatret, hvor man selv har valgt det, så kan det være meget ubehageligt at gys i den virkelige verden. Man kan "drage et lettelsens suk", som kan være helt tilfredsstillende, og man kan være "skræmt fra vid og sans", så man ikke kan slippe gysen igen.

Den engelske forfatterinde Ann Radcliffe (1764-1823) opdelte gysen i to: det dårlige gys og det gode gys. Det dårlige gys er det, der skræmmer os for meget, så vi ikke ved, hvad vi skal gøre af os selv. Så er det svært at slippe tanken om det igen. Ifølge Radcliffe får det dårlige gys sjælen til at trække sig sammen, og det kan føre til en pinefuld angst for døden. Det gode gys kan derimod få sjælen til at udvide sig. Radcliffes eksempler er en storm eller et tordenvejr, der nok kan skræmme os, men det kan også begejstre os og få os til at beundre naturen. Det gode gys kan gøre os stærke og bedre i stand til at modstå gys og skræk i andre sammenhænge. Det kan altså træne os til bedre at leve vores liv og se vores egen angst i øjnene.

Gysen kan måske gøre det samme som et godt tordenvejr, men der er også mange andre teorier om, hvorfor vi helt frivilligt udsætter os selv for gys. De fleste fortsætter Radcliffes tanker om den gode gys. For gysen lader os opleve eller genopleve de ubehagelige, uhyggelige og farlige følelser og reaktioner i kontrollerede og trygge omgivelser, hjemme i sofaen, i biografens mørke, med bogen eller tegneserien under dynen eller i teatret på de skrå brædder.

Den engelske biolog Charles Darwin (1809-82) mente, at gysen havde spillet en vigtig rolle i menneskets udviklingsproces. Mennesket har aldrig været den stærkeste dyreart, så i tidligere tider var menneskelivet truende og farligt. De, der var bedst til at overvinde følelsen af angst, var også dem, der havde den største chance for at overleve. Det var nødvendigt at vinde over sin angst for at overleve. Det kunne man f.eks. gøre ved at tænke på det, der gjorde en bange, eller spille primitive udgaver af skuespil, så man kunne gennemleve farerne en gang til.

Den amerikanske gysforfatter H.P. Lovecraft (1890-1937) byggede videre på Darwins tanker. Ifølge Lovecraft var verden i fortiden uforståelig og truende. Gysen blev en måde at skabe en eller anden form for mening midt i den uforståelige verden. Lovecrafts forfatterskab beskæftiger sig ofte med grænsen mellem mening og uforståelighed,

og mange af Lovecrafts hovedpersoner bliver sindssyge, når de træder over denne grænse og indser, at verden er uforståelig. Det gode gys gør altså verden forståelig, det dårlige gys gør den uforståelig.

Ifølge den østrigske psykolog Sigmund Freud (1856-1939) kommer vi i gysset i kontakt med noget i vores indre, som vi ikke normalt har kontakt med. I det uhyggelige bliver vi konfronteret med dele af os selv, som vi ikke har lyst til at kendes ved. Det er alle de lyster, som er forbudt af samfundet, af forældre eller af andre autoriteter. Alt det, vi gerne ville gøre, men som vi af en eller anden grund ikke må. Når man ser eller læser en gyser, kan man derfor udleve alle sine forbudte tanker og lyster, uden at man behøver at gøre det i den virkelige verden. For Freud er man ikke kun den, der er truet, men man er samtidig den farlige side, selvom vi ikke har lyst til at være ved det. Freud mente, at vi i vores indre stadig har begær og lyster, der stammer tilbage fra før, vi dannede samfund og nationer. Mennesket var nødt til at være brutalt og voldeligt, og de følelser er stadig i dets indre, og i gyseren kan vi udleve disse følelser på en acceptabel måde.

Der er altså forskellige meninger om, hvorfor vi ser f.eks. en gyserfilm. De forskellige teorier har dog det til fælles, at de mener, vi gerne vil gys, fordi vi har brug for oplevelsen af et godt gys. Det giver os en oplevelse af at være i live, som vi kan bruge på forskellige måder i vores liv.

Det er dog ikke det samme, der skræmmer alle mennesker. Nogle er mere hårdhudede end andre, og for nogle skal der næsten ikke noget til. Gyset afhænger meget af den enkeltes oplevelse, og på den måde er vi forskellige. For gyseren hører sammen med det, vi er bange for, og hvordan vi oplever verden.

En gammel gyserfilm er f.eks. ikke altid særlig uhyggelig. Effekterne er gammeldags, historien er langsom, og det uhyggelige er måske ikke særlig uhyggeligt. For gyset hænger også sammen med den tid, hvor det blev lavet.

På tysk kaldte Freud det uhyggelige for "unheimlich", hvilket betyder uhjemlig på dansk. I gyseren oplever vi ting, der ikke er som dem derhjemme. Det er den samme oplevelse, man kan få, når man er ude at rejse. De første dage er alting fremmed og utrygt, fordi man ikke kan forstå alt, det der sker omkring en. Gyseren kan på samme måde få os til at se på os selv og verden med andre øjne.

Den franske psykolog Julia Kristeva (født 1941) fortsatte, hvor Freud sluttede. Ifølge hende møder vi i gyseren alt det, vi ikke kan lide, eller som er forbudt eller ulækkert i vores kultur. Alt det, vi væmmes ved, som f.eks. blod og lort. Kristeva mener, at vi skubber alle disse ting væk, fordi de minder os om, at vi er dødelige. Det minder os også om, at vi forandrer os. Ifølge Kristeva er vi ikke den samme i dag, som vi var i går. Vi forandrer os hele tiden, vi får nye holdninger og idéer, alt efter hvad vi oplever. I gyseren kan vi derfor møde alt det, vi ikke normalt tør opleve eller indse. Her kan vi opleve, at verden forandrer sig, at vi kan være i fare, og vi kan se alle de ting, vi normalt ikke har lyst til.

Hvis vi ikke bliver bange for en gyser, kan det dog også skyldes dens alder.

Det, der var uhyggeligt engang, er måske ikke længere uhyggeligt. I 1980'erne var alle bange for atombomber og atomkrig, og mange gysere handlede om en truende atomkrig, der blev stoppet i sidste øjeblik. Vi er ikke længere så bange for atombomber, og det kan være svært at blive lige så bange for dem, så man gjorde dengang.

Vores omgivelser og vores tid har en betydning for, hvad der skræmmer os. Visse konflikter er altid skræmmende – monstre, de fremmede eller angsten for døden. I vores tid er det f.eks. angsten for terror, der er en af de store trusler. Vi er bange for fremmede, der skal overfalde os, og i film kan det blive fremstillet f.eks. som rummænd, der overfalder os, eller som vampyrer, vi ikke kan beskytte os imod. På den måde hænger gyseren tæt sammen med sin tid.

GYSERTEORI

RADCLIFFE.....Det gode gys gør os glade for livet, det dårlige gys gør os bange for at leve.
CHARLES DARWIN..Gyset hjalp mennesket med at overleve i fortiden.
Gennem gyset lærte mennesket at kontrollere sin frygt.
SIGMUND FREUD.....Monstre, voldsomme begivenheder, fremmede væsner.
JULIA KRISTEVA.....Slashere, splattere, zombiefilm og vampyrfilm.

SPØRGSMÅL: Hvad er forskellen på det gode gys og det dårlige gys? Hvorfor gyser vi overhovedet? Hvordan kan gysere få os til at kende os selv bedre?

HVORNÅR OPSTOD GYSEREN?

Gyseren, sådan som vi kender den, er opstået inden for de sidste 250 år. Nok var der gysere før da, men ikke i den forstand, som vi kender dem. Folk har altid fortalt uhyggelige eventyr, der har været spillet uhyggelige skuespil, og i kirken blev der fortalt uhyggelige historier om djævelen og hans medhjælper. I alle religioner er der en eller flere uhyggelige skikkelser, der udfører skræmmende handlinger, og som skal virke skræmmende. Traditionen for at gyse går således langt tilbage.

Til forskel fra tidligere, er der i den moderne gysere også en glæde i gyset. For vi vil gerne have et godt gys.

Denne moderne udgave af gyseren begyndte i midten af 1700-tallet. Den gotiske roman, som de første gysere blev kaldt, handlede om bl.a. spøgelser, farlige og morderiske munke og uskyldige kvinder, der blev overfaldet.

Vi skulle således føle med de uskyldige og naive kvinder, samtidig med at vi kunne nyde farerne og alle de grusomme detaljer.

Gyseren opstår samtidig med, at samfundet forandrer sig til det, vi kender som det moderne samfund. Indtil da havde landbruget været den vigtigste måde at ernære sig på, men nu blev dampmotoren opfundet, og fabrikker og industri ændrede livet for altid. Kirken mistede betydning, og det enkelte menneske fik større magt til selv at bestemme over sit liv.

For den tyske filosof Friedrich Nietzsche (1844-1900) var gyset en måde at skabe rammer for vores oplevelse af verden. Ved at bevæge os væk fra religionen og kristendommen var vi kommet frem til en verden uden moral. Gyset lod os opleve effekten af denne verden i en kontrolleret form. Og dermed kunne gyset hjælpe os til danne

mening i den nye verden, hvor fabrikker og industri bestemte retningen, og hvor mennesker levede tæt sammen i de nye storbyer.

Det var blandt andet på baggrund af disse ændringer, at den engelske forfatterinde Mary Shelley (1797-1851) skrev den meget berømte gyseroman Frankenstein (1818), hvor en videnskabsmand skaber et rædselsvækkende monster. Han har sammensat monstret af dele fra døde mennesker, og da han endelig får det samlet, giver han det liv ved hjælp af tordenvejre. Monstret går selvfølgelig amok og bliver en trussel for resten af verden. Den moderne verden opstod ved hjælp af videnskab, der gjorde, at vi kunne herske over verden. Men den samme videnskab, der kunne hjælpe os, virkede også truende og farlig. Den store fare i Frankenstein er derfor videnskaben og alle de problemer, den kan skabe. Den samme historie om fare ved videnskab, kender vi også fra gysere i dag. Mange videnskabsmænd er tit med i alle slags gysere, hvor de har skabt farlige sygdomme, dommedagsvåben eller farlige monstre.

Som verden udviklede sig, kom folk til at bo tættere og tættere. Flere og flere mennesker flyttede fra de små landsbysamfund til større byer, hvor man ikke længere kendte alle, og de andre mennesker kunne være en trussel. Denne trussel kunne f.eks. fremstilles som fremmede mennesker, der ville suge ens blod, som det blev i de første vampyrbøger.

En af de mest berømte vampyrbøger blev skrevet af den irske forfatter Bram Stoker (1847-1912). Den hed Dracula (1897), og den handler om en blodtørstig greve fra Transsylvanien i det nuværende Rumænien, der vil erobre magt over jorden.

En anden berømt gyserroman fra denne periode er romanen Dr. Jekyll og Mr. Hyde (1886) af den skotske forfatter Robert Louis Stevenson (1850-1894). Lægen Dr. Jekyll udvikler en drik, der gør ham fri af sin samvittighed. I stedet bliver han forvandlet til Mr. Hyde, der hærger og myrder i London. Samtidig skriver H.G. Wells romanen Den usynlige mand, om en videnskabsmand, der udvikler en teknologi, der kan gøre en usynlig. Han gør sig selv usynlig og forsøger at overtage magten over verden. De to gysere peger på den trussel, der ligger i hvert eneste menneske, hvis de får lov til at gøre, som de har lyst til.

Vi begynder også at kunne læse om væsner fra det ydre rum, om monstre og zombier. Den industrielle udvikling og krigene i begyndelsen af 1900-tallet, der kulminerer med 1. Verdenskrig, gjorde det enkelte menneske til intet. Pludselig

kan det enkelte liv udslettes så let som ingenting, og i gyseren tager truslen nu form af væsner, der er uforklarlige, og som ikke lader sig styre eller vil lytte.

Med udvikling af nye teknologier følger også filmen, tegneserier og kulørte magasiner. Gyseren spredte sig til andre medier.

Der bliver lavet gyserserier, man får de første blade, hvor der kun er gysernoveller, der bliver lavet gyserstykker i radioen, og der bliver opført gyserteater. Denne udvikling er fortsat, og i dag kan man finde gysere overalt.

GYSERPERIODER FRA 1960'ERNE TIL I DAG

00'ERNE.....Terror og globale katastrofer.

90'ERNE.....Den moralske opløsning i samfundet og truslen fra naboerne.

80'ERNE.....Atomkrig og samfundets teknologiske udvikling.

70'ERNE.....Forbrugersamfundet og truslen mod miljøet.

60'ERNE.....Vietnamkrigen og større individuel frihed.

TRÆK AF GYSERHISTORIE

DEN GOTISKE ROMAN

(CA. 1750-1800).....Uhyggelige munke, gamle slotte, tordenevejre og skønne, uskyldige kvinder.

MONSTRE (FRA 1800).....Farlige monstre, ofte skabt af gale videnskabsmænd.

VIDENSKAB OG

TEKNOLOGI (FRA 1850).....Når videnskab eller teknologi løber løbsk og truer hele verden.

VAMPYRER OG ANDRE

VÆSNER (FRA 1890'ERNE)...Farlige væsner begynder at optræde.

MORDERE OG

VOLDTÆGTSMÆND

(FRA 1900).....Tilsyneladende almindelige mennesker kan også være farlige.

SPØRGSMÅL: Hvad er det moderne gys?
Hvordan er sammenhængen mellem gysere og deres samtid?
Hvad vil vi gyse af i fremtiden?

HVAD KAN TEATER, SOM LITTERATUR OG FILM IKKE KAN?

Der er mange forskellige måder at opleve et gys på. Det mest almindelige er at læse en gyserroman eller at se en gyserfilm. Man kan dog også gå i teatret og se et gyserstykke, der har noget helt andet at byde på end bøger og film.

Når man ser en gyserfilm, ved man, selv når man er allermest opslugt, at det "bare er en film". Man kan holde sig for øjnene, når det bliver uhyggeligt, man kan sætte filmen på pause, eller man kan slukke helt. Vi er også helt klar over, at filmen er iscenesat. Musikken er med til at understrege historien og pege vores oplevelse i en bestemt retning. Vi er aldrig i tvivl om, hvornår det bliver uhyggeligt i en film, for vi kan høre det på musikken. Film er også klippet, så vi får det at se, som instruktøren gerne vil have, at vi ser. På den måde kan vi pludselig blive udsat for overraskelse, hvis der brat bliver klippet til et monster. Filmen skaber på den måde en anden virkelighed, som ikke er en del af vores hverdag. Vi ved, at det er skuespillere, og de er altid flade på skærmen foran os.

Når vi læser en roman, foregår det hele i vores bevidsthed. Ordene bliver til billeder i vores indre. Men selvom det bare er papir, kan man glemme sig selv, og historien kan pludselig blive virkelig for os. Forskere har undersøgt hjerneaktivitet hos mennesker, der læser, og de har vist, at det er de samme områder af hjernen, der er aktive, når vi læser, som når vi oplever noget i den virkelige verden. Hjernen snyder os altså til at tro, at det, vi læser, faktisk sker. Men vi mangler stadig dufte, lyde og billeder, når vi læser, selvom det til tider kan føles, som om vi har tingene foran os.

Teatret er anderledes end at læse eller se film. Når vi er i teatret, er der virkelige mennesker

GYSERTEATER

Ud over litteratur og film, som i dag er det mest almindelige i forhold til gyseren, så har gyserteatret eksisteret i mange år. Allerede i antikken, i det gamle Grækenland 450 år fvt., var teatret fyldt med gys og gru. I skuespillet *Ødipus* (429 fvt.) skrevet af forfatteren Sofokles (497-406 fvt.) slutter stykket med, at hovedpersonen *Ødipus* gør sig selv blind ved at stikke to sikkerhedsnåle af guld ind i sine øjne. Tidligere i stykket har han myrdet sin egen far og har, uden selv at være klar over det, været i seng med sin mor. Det gamle græske teater var blodigt og voldsomt, og der var nok af muligheder for at gyse. I Romerriget fort-

Teatret ophæver i langt højere grad følelsen af, at det vi ser, ikke er rigtigt.

foran os. Vi kan se deres handlinger, høre deres ord, uden at der er et fjernsyn eller et stykke papir imellem os.

Vi kan se, høre og lugte skuespillerne bevæge sig hen over scenen. Vi kan ligefrem blive usikre på, om de spiller, eller om det faktisk sker. Forskellen er, at vi kan mærke det på vores egen hud. Vi er tilstede i salen, sammen med alle de andre, der også ser på det. Skuespillerne kan henvende sig til os, de kan se os i øjnene, og vi kan føle, at vi selv er en del af handlingen.

I moderne teater kan denne grænse blive overtrådt i endnu højere grad. Her kan vi blive inddraget i selve stykket. Skuespillerne kan tale til os, eller stykket foregår ikke længere på en scene, men i stedet skal vi gå igennem en sti, hvor handlingen udspiller sig. I stedet for at sidde på vores plads bliver vi nu selv en del af gysen.

På den måde går teatret helt tilbage til traditionen før film og litteratur, hvor vi fortalte hinanden historier og opførte dem for hinanden. Og i det gamle Grækenland havde man en teori om, at når man havde oplevet et godt, grufuldt teaterstykke, så var man blevet rensset for alle de dårlige følelser og tanker. Gyset havde skrubbet en ren for alle dårligdommene, og man kunne begynde sit liv på ny, fordi man havde levet så meget med i spillet på scenen.

satte denne tradition, og her var teatret også en blodig og voldsom affære.

Middelalderen havde også grusomme teaterstykker. Her var hovedrollen dog spillet af Jesus. De såkaldte passionsstykker handlede om Jesus' sidste dage og viste alle hans lidelser, inden han døde på korset. Stykkerne var meget blodige, og ofte viste man alle de sidste ting, der skete, inklusive sømmene der blev slået gennem Jesus' hænder og fødder, og torne-kronen, der blev sat på hans hoved, så den gennemborede hans hud.

I 1500-tallet begyndte teatret igen at handle om almindelige mennesker. Det genoptog traditionen fra det gamle Grækenland, men blev bare endnu mere blodigt og voldsomt. Den engelske skuespilforfatter William Shakespeare (1564-1616) skrev mange uhyggelige og drabelige stykker, hvor der indgik mord, overfald og spøgelse, f.eks. det meget berømte skuespil Hamlet. Teatret var en populær form for underholdning på dette tidspunkt, og det var almindeligt med omrejsende teatertrupper, der på samme måde som cirkus i vores dage stillede en scene op og spillede et kort stykke tid i en landsby eller på et torv i en større by. Deres skuespil var ofte baseret på folkeeventyr og kopier af de mere etablerede skuespil. Og de var ofte uhyggelige og drabelige.

I 1700-tallet fulgte teatret litteraturens udvikling. Der kom gotisk teater. Frankenstein blev hurtigt sat op som teaterstykke i 1826, otte år efter den blev udgivet som bog.

Mange berømte gyserromaner blev således også til populære teaterstykker, og der blev også skrevet nye teaterstykker, som havde samme historier som romanerne.

Efter denne udvikling kom der en opdeling af teatret. Gysergenren blev anset for at være ufin. Man ville have bedre og mere alvorligt teater, og gyserteatret blev sendt væk fra "det rigtige" teater.

I stedet opstod en anden teatertradition. Den

kom bl.a. til udtryk i det franske Teater Grand Guignol, der på fransk betyder "den store dukke". Teatret lå i Paris i en gammel nedlagt kirke, og det specialiserede sig i naturtro gyseroplevelser. Det startede i 1894 og var fra starten en skandale. Forestillingerne bestod af fire eller fem korte stykker, der kunne vise voldtægter, mord, operationer, zombier eller sindssyge. Historierne var korte og uden særlig meget handling.

Det handlede mest om at vise voldsomme begivenheder, og effekterne var ofte så stærke, at tilskuerne besvimele eller kastede op.

Det kunne også ske, at publikum blandede sig i forestillingen, eller at skuespillerne måtte råbe af tilskuerne. I mange henseender var Grand Guignol en stor inspirationskilde for moderne gysere- og horrorfilm.

Moderne teater er ligesom film og litteratur delt op i mange genrer. Flere teatergenrer låner elementer fra gyseren – f.eks. musik eller en uhyggelig historie – uden dog at være gysere. Men der har også udviklet sig et rigtigt gyserteater, der til gengæld låner fra f.eks. dans, moderne kunst eller bruger video-effekter, som bliver vist på en skærm i teatret.

Gysert har således en lang tradition på teatret. Og når du sætter dig på sædet eller gør dig klar til at gå igennem en teaterlabyrinth, så gør dig klar til gysert. For du har godt af det.

NYERE GYSERFILM

The Blair Witch Project (1999)
The Ring (2002)
Resident Evil 1-5 (2002-2010)
Saw 1-7 (2007-2010)
Paranormal Activity 1-3 (2007-2011)

DANSKE GYSERFILM

Nattevagten (1994)
Sidste time (1995)
Kat (2001)
Kollegiet (2007)
Vikaren (2007)

NYE GYSERROMANER

Nobody (2009) - Neil Gaiman
Duma Key (2009) - Stephen King
Ansigt uden navn (2010) - Robert Goddard
Blod (2010) - Chuck Hogan & Guillermo Del Toro
Hvad natten skjuler (2011) - Dean Koontz

SPØRGSMÅL: Hvordan adskiller teatret sig fra f.eks. film og litteratur?
Hvad er det særlige ved teatret?
Hvordan har gyserteatret udviklet sig?

SIDSTE SKRIG

oplevelse diskussion analyse

Scenekunsten vil skabe oplevelser, vække drømme, erindringer, provokere, spejle samfundet og meget andet. Hvor vægten ligger, vil være forskelligt fra gang til gang og blandt andet afhængigt af iscenesætteren. Det stiller forskellige "krav" til publikum – nogle gange skal man virkelig have analyseapparatet slået til, mens man andre gange bedre kan give sig hen i oplevelsen. Forudsætningen for at analysere er dog også at kunne give sig hen, lade sig forføre af øjeblikket – altså være i nuet og give sig hen uden at tænke på, hvad det handler om, og hvad det betyder. Og så kan man i øvrigt være næsten sikker på, at man ikke oplever det samme som sidemanden. Når vi kommer til teatret, har vi haft hver vores dag med hver vores oplevelser, ganske som vores liv i øvrigt er forskelligt fra sidemandens eller naboens, og det spiller selvfølgelig ind på, hvordan vi oplever det, der sker i teatrummet. Ikke mindst derfor kan det være interessant nogle gange at prøve at gå mere ind i eller bagom oplevelsen – både sin egen og de andres – for derigennem at udvide sin egen oplevelse.

Det kan I prøve at bruge spørgsmålene herunder til. I kan bruge dem samlet på klassen, i mindre grupper eller enkeltvis. Spørgsmålene kan både besvares mundtligt og skriftligt, men I kan også gå en anden vej og bruge tegning og collageteknik.

FORVENTNINGER

- Hvilke forventninger havde du til forestillingen?
- Hvordan regnede du med, forestillingen ville forløbe?
- Hvordan troede du, der ville se ud?

DET FØRSTE INDTRYK

- Hvad er dit første indtryk af forestillingen?
- Hvad var det bedste øjeblik? Hvorfor?
- Hvad var det værste øjeblik? Hvorfor?
- Hvilke scener kunne du bedst lide? Hvorfor?
- Er der nogle situationer/billeder, du stadig kan se meget klart? Hvorfor tror du, disse situationer/billeder stadig står klart hos dig?

FORESTILLINGENS TRE RUM & HISTORIE

Hvordan er forestillingen bygget op? Beskriv de tre rum. Inddrag så mange elementer som du kan: stemning, lyde, lugte, scenografi etc. Prøv at beskrive, hvad de enkelte rum "bruges" til.

- Er der en sammenhæng mellem de tre rum? Hvilken eller hvorfor ikke?
- Prøv at beskrive dine reaktioner i de enkelte rum. Hvad oplevede du? Hvad fremkaldte oplevelsen?
- Er der en historie? Hvis ja – hvilken?
- Oplevede du noget, som, du tror, slet ikke havde med forestillingen at gøre? Hvad?
- Hvorfor tror du, du oplevede/kom til at tænke på det?

GENRE

Det kan være svært at sætte forestillinger i bestemte kategorier. Siden midt 50'erne har der været en rivende udvikling på teaterområdet og inden for kunsten i det hele taget. Genrer blandes, og nye former opstår. Alligevel vil vi prøve at se lidt på genre i forhold til forestillingen.

- Svarer oplevelsen til, hvad du forstår ved at gå i teatret? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvad kendetegner en teateroplevelse?
- Hvad er lighederne mellem denne forestilling, og det du forstår ved en teateroplevelse?
- Hvad er forskellene mellem denne forestilling, og det du forstår ved en teateroplevelse?
- Hvilken genre vil du umiddelbart sige forestillingen er?

GYSET

Iscenesætteren Tali Rázga har villet lave en gyser med denne forestilling. De fleste af jer kender sikkert gyseren fra film og tv-serier, og måske er det første gang I oplever en teatergyser.

- Hvad kendetegner en gyser? Hvilke typiske virkemidler bruger man?
- På hvilken måde er SIDSTE SKRIG en gyser?
- Hvilke virkemidler er der brugt for at fremkalde gysere karakter?
- Er det lykkedes at skabe en teatergyser? Hvorfor – hvorfor ikke?
- Prøv at diskutere udfordringerne ved at lave en teatergyser fremfor en filmisk gyser?

ROLLERNE

Der er flere medvirkende i forestillingen. Prøv at beskrive den enkelte medvirkende og dennes rolle/r.

- Hvad er relationen mellem de forskellige karakterer?
- Det er ikke så tit, man ser børn på "scenen", men det gør vi her. Hvilken rolle har barnet? Hvordan synes du, det virker, at der er et barn med?

SANG

I forestillingen indgår der sang. Hvorfor tror du, iscenesætteren har valgt at bruge sang? Prøv at forklare den rolle, sangen spiller – i forestillingen og i din oplevelse?

- Hvordan vil du beskrive sangen?
- Hvilke stemninger er sangen med til at skabe? Synes I, sangen bliver brugt på en god måde? Hvorfor/hvorfor ikke?

INDDRAGELSE

- Forestillingen søger at aktivere publikum, så de ikke er rene tilskuere. Prøv at forklare, hvordan dette gøres. Lykkes det? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Diskuter gerne de enkelte elementer og situationer hver for sig.

SCENOGRAFI OG KOSTUMER

- Hvordan er de enkelte "scenerum" indrettet? (farver, materialer, genstande og kostumer)
- Hvorfor tror I, den er indrettet på denne måde? Hvad vil scenografen og kostumedesigneren gerne vise, understrege etc.?
- Synes du, det lykkes? hvorfor/hvorfor ikke?

LYS

- Hvordan bruger lysdesigneren lyset/mørket i forestillingen?
- Hvilke forskellige stemninger er lys-sætningen/mørket med til at skabe og understrege?
- Synes du, det er lykkedes?

DE ANDRE

Noget af det helt særlige ved teateroplevelsen er, at man næsten aldrig er i teaterrommet alene, selvom det netop er noget, I har oplevet i denne forestilling. Men lagde du mærke til de andre publikummer undervejs, hvad betød deres tilstedeværelse osv.? Det snakker vi normalt ikke så meget om ... men lad os prøve det?

- Talte I om, at I skulle i teatret, inden I skulle af sted? Hvordan talte I om det? Forberedte I jer på den fælles oplevelse? Hvordan?
- Det første rum, I kom ind i, kom I ind i sammen. Lagde du mærke til nogle af de andres reaktioner? Hvordan reagerede de og på hvad?
- Blev du påvirket af de andres reaktioner? Hvorfor og hvordan?
- I det andet rum skulle du pludselig være alene. Hvordan oplevede du det?
- Snakkede I om forestillingen med hinanden bagefter? Har du fortalt andre om oplevelsen?
- Er det vigtigt at gå i teatret sammen, eller kunne du gå i teatret alene? Hvorfor/hvorfor ikke?

ER DU BLEVET KLOGERE?

- Fik forestillingen dig til at tænke over noget, du ikke har tænkt over før? Hvad?
- Er der noget, du vil være særlig opmærksom på i fremtiden?
- Har du fået lyst til at gå mere i teatret og udforske forskellighederne?
- Har du fået lyst til selv at spille/skabe forestillinger?